

1. Чек-лист працівника Карітасу України на випадок зголошення

1. Документи та ідентифікація:

- ☐ Особистий паспорт або посвідчення працівника Карітасу України (якщо є).
- ☐ Документ обліку дітей та сімей, з якими працюєте.

2. Ключові телефони та контакти:

- ☐ Номери телефонів батьків або опікунів дітей.
- ☐ Номер служби підтримки Карітасу України або інших соціальних організацій.
- ☐ Контактні дані особи, відповідальної за впровадження системи убезпечення (ОВБСУ) та директора організації на випадок екстрених ситуацій.
- ☐ Номери екстрених служб: поліція 102, швидка 103, пожежники 101 та номер телефону служби у справах дітей.
- ☐ Контакти соціального працівника чи психолога, якщо такі є в організації.

3. Елементи для гарантування безпеки та комфортної роботи:

- ☐ Аптечка першої допомоги (базові медикаменти, бинти, пластирі).
- ☐ Засоби гігієни (антисептики, серветки, маски — залежно від ситуації).
- ☐ Блокнот або планшет для записів.
- ☐ Батарейки, зарядний пристрій та power bank для мобільних пристроїв.

4. Корисні ресурси для швидкої допомоги:

- ☐ Ресурси з психологічної підтримки для дітей і дорослих.
- ☐ Інформаційні матеріали з питань прав дитини, насильства, інклюзії.
- ☐ Шаблони для заповнення документів (анкети, заявки, звіти).
- ☐ Перелік місцевих організацій і служб, з якими можна співпрацювати.

5. Набір для екстрених ситуацій:

- ☐ План евакуації на випадок надзвичайної ситуації.

- ☐ Список найближчих безпечних місць для дітей і сімей.
- ☐ Запас питної води та легких закусок для підтримки енергії.

6. Персональна підтримка:

- ☐ Чашка для чаю чи кави під час перерви, щоб підтримувати себе.

2. Скрипт розмови безпечного дорослого з дитиною під час зголошення

Додаток до лекції Олександри Ніздрень «Принципи роботи з дитиною, що постраждала від сексуального насилля у межах програми Центру гідності дитини УКУ для мережі МБФ "Карітас України"».

Установіть контакт із дитиною, підтримуйте її контроль щодо себе, що вона є вона.

Наприклад: «Ти Марічка? Тобі 10 років? У тебе русяве волосся?»

Під час розмови тримайте безпечну для дитини дистанцію, але намагайтеся бути на рівні із нею, на рівні очей.

Використовуйте такі вирази, щоб підтримати постраждалу чи постраждалого, дізнатися про те, що сталося, та почати діяти:

- Я тебе слухаю, Марічко.
- Я тобі вірю.
- Дякую тобі за довіру до мене (*уважний погляд, пауза*).
- Дякую, що розповідаєш мені правду (*пауза*).
- Це дуже важливо, Марічко.
- Ти дуже хоробра/хоробрий, що розповідаєш (*дещо інтенсивніше*).
- Ти зараз все робиш правильно. (*Можна повторити: «Ти розповідаєш мені правду»*).
- Мені шкода, що з тобою це сталося. Ти не винен/винна в тому, що хтось робить щось, від чого тобі погано.
- Та людина добре знає, що чинить зле і що це злочин.
- Марічко, тобі нема чого почуватися винною/винним і соромитися.
- Ти розповідаєш правду. Думаю, що тобі було важко на це наважитися, ти хоробра/хоробрий.

- Я тебе слухаю і готова підтримати. Хочеш ще щось розповісти? *(пауза)* Може, тобі зараз щось потрібно? *(пауза)*
- Ти дуже мужня/мужній, що розповіла/розповів про це.
- Тепер ми зробимо все можливе, щоб це з тобою більше не повторилося.
- Я думаю, це було дуже важко. Я тут, аби вислухати й підтримати тебе. Чи хочеш ти ще щось розповісти? Можливо, тобі щось зараз потрібно?
- Нам потрібно поговорити з... — називаємо вже відповідно до політики та процедур захисту дітей та вразливих дорослих у мережі Карітасу України — ...(твоїми батьками/поліцією). Це потрібно задля твоєї безпеки.
- Дякую, Марічко, що ти все розповіла. Тепер ми зробимо важливі кроки для твоєї безпеки (називаємо ці кроки).

3. Алгоритм реагування на зголошення з Політики й процедур захисту дітей та вразливих дорослих у мережі Карітасу України

Зголошення є важливим сигналом, який потребує негайного реагування та підтримки. У випадках отримання зголошення про порушення прав та законних інтересів дітей/вразливих дорослих необхідно дотримуватися вказаного нижче алгоритму:

АЛГОРИТМ РЕАГУВАННЯ НА ЗГОЛОШЕННЯ	
Заходи	Опис
Крок 1. Приймання і реєстрація зголошення	Необхідно прийняти зголошення відповідно до вимог, зазначених у п. 25 цієї Політики, заповнити відповідну реєстраційну форму (Додаток №6) або коротко записати основні деталі й факти (якщо немає можливості негайно заповнити форму). Якщо існує зовнішня загроза життю або здоров'ю дитини/вразливого дорослого, необхідно негайно перемістити їх у безпечне місце.

Крок 2. Визначення рівня загрози	Визначити рівень загрози для дитини чи вразливого дорослого згідно з категоріями нижче: 1. Негайна загроза — дитина/вразливий дорослий перебуває в безпосередній небезпеці. Приклади: · фізичне/сексуальне насильство, яке триває чи щойно відбулося; · залишені без догляду в небезпечних умовах (на вулиці в одязі, що не відповідає погоді; у приміщенні без електрики та тепла; без нагляду батьків/опікунів/піклувальників тощо). 2. Потенційна загроза — дитина/вразливий дорослий знаходиться в умовах, що можуть призвести до серйозних наслідків для їхнього здоров'я або безпеки, якщо не втрутитися. Приклади: · регулярне фізичне чи емоційне насильство з боку батьків/опікунів/піклувальників; · ігнорування основних потреб дитини/вразливого дорослого (харчування, медична допомога, освіта); · наявні ознаки сексуального/фізичного насильства у минулому, що можуть викликати рецидив.
---	--

3. Помірна загроза — наявність умов, що негативно впливають на емоційний або фізичний стан дитини/вразливого дорослого, але не становлять негайної або потенційної загрози для їхнього стану та безпеки. Приклади:

- часткове нехтування основними потребами дитини або вразливого дорослого (одяг брудний або не відповідає погоді; висипи, порізи, опіки; голод; відмова відвідувати заклад освіти чи часті пропуски занять без поважних причин; невідповідність навичок самообслуговування віку тощо);
- психологічний тиск, емоційне насильство, булінг (у середовищах поза сім'єю), що проявляється зміною емоційного стану (тривожність, страх, надмірна збудженість, агресія, замкнутість тощо);
- конфлікти в родині, які є фактором стресу для дитини чи вразливого дорослого (батьки/опікуни в стані розлучення; негативні стосунки з одним чи обома батьками/опікунами; конфлікти з братами/сестрами тощо);
- батьки/опікуни дитини або сама дитина/вразливий дорослий мають шкідливі звички алкогольна, ігрова чи наркотична залежність; утікання з дому; бродяжництво тощо).

	4. Низька загроза — окремі інциденти або умови, які можуть негативно вплинути на добробут дитини/вразливого дорослого, але не становлять значної загрози. Приклади: · окремі випадки недбалості або неприйнятної поведінки (нетипова поведінка батьків/опікунів); · випадки несуттєвих порушень у догляді за дитиною чи вразливим дорослим (відсутність друзів; занедбаний одяг; недостатні навички самообслуговування тощо). 5. Відсутність загрози — після оцінки ситуації не виявлено жодних факторів, які б становили загрозу для життя, здоров'я або безпеки дитини/вразливого дорослого. Приклади: · непорозуміння або неправильно подана інформація; · випадки, коли дитина/вразливий дорослий не зазнає жодного насильства чи занедбання.
Крок 3. Виявлення потреби	Необхідно з'ясувати, які заходи негайного захисту і допомоги необхідні дитині/вразливому дорослому. Приклади: - переміщення в безпечне місце; - медична допомога; - психологічна допомога; - вода, їжа, одяг тощо.

Крок 4. Визначення порушника (кривдника)	Необхідно встановити кривдників, яких буде притягнуто до відповідальності: · батьків/опікунів/піклувальників; · родичів; · персонал Організації-члена мережі Карітасу України; · афілійовану особу Організації-члена мережі Карітасу України; · третю особу (вчителя, однокласника, незнайомця тощо).
---	--

Крок 5.
Повідомлення

1. Проінформуйте вашого безпосереднього керівника і керівника Вашої організації про ситуацію насильства або загрозу його вчинення.
2. Проінформуйте батьків/опікунів/піклувальників у випадку, якщо порушником (кривдником) є треті особи, а рівень загрози визначено як негайний, потенційний або помірний — про загрозу, місце перебування дитини/вразливого дорослого в момент спілкування та подальші кроки.

Увага! Якщо порушником (кривдником) дитини/вразливого дорослого є батьки/опікуни/піклувальники, не потрібно повідомляти їх про зголошення.

У випадку **негайної/потенційної загрози** для дитини/вразливого дорослого (див. Крок 2), необхідно звернутися до Національної поліції України:

- Для медичної допомоги зателефонуйте **103** і повідомте про загрозу життю або здоров'ю дитини/вразливого дорослого.
- Зателефонуйте **102** і повідомте про загрозову ситуацію для дитини чи вразливого дорослого.
- Напишіть заяву в поліцію, що ви стали свідком/свідкою або отримали інформацію про злочин (зробіть копію/фото заяви).
- За необхідності, зверніться до: (1) ювенальної служби, (2) служби у справах дітей; (3) Центру соціальних служб (для допомоги вразливим дорослим); (4) спеціалізованих медиків.

За необхідності зверніться на гарячу лінію Уповноваженого з прав людини та повідомте про відповідний інцидент.

	У випадку помірної загрози для дитини/вразливого дорослого (див. Крок 2) від батьків/опікунів/піклувальників чи інших членів сім'ї/родини, зверніться в Службу у справах дітей (якщо інцидент стосується дитини) або Центр соціальних служб (якщо інцидент стосується вразливого дорослого): · Зв'яжіться з місцевою службою у справах дітей або центром соціальних служб. Контакти знайдете на офіційних вебсайтах місцевих адміністрацій. · Повідомте службі всю відому інформацію. Ваше звернення повинно бути зафіксоване, подальші дії служба вживатиме самостійно. У випадку низької або відсутності загрози для дитини/вразливих дорослих (див. Крок 2) з боку третіх осіб (вчитель, однокласник, незнайомець тощо) необхідно повідомити лише батьків/опікунів/піклувальників про загрозу. Звернення до державних/місцевих органів не передбачається.
Крок 6. Подання звернення чутливого характеру	У випадку негайної, потенційної, помірної або низької загрози з боку Персоналу або Афілійованих осіб Організації-члена мережі Карітасу України потрібно подати звернення чутливого характеру через визначені канали зворотного зв'язку (див. п. 27.2. Політики).
Крок 7. Надання допомоги	За необхідності потрібно надати дитині/вразливому дорослому додаткову медичну чи психологічну допомогу.
Крок 8. Документування та звітність	Необхідно належним чином задокументувати факт порушення, а також всі здійснені дії та результати. Персонал Організації-члена мережі Карітасу України повинен підготувати відповідний письмовий звіт керівнику організації про інцидент, що відбувся.

Крок 9. Довгострокові заходи	1. Після повідомлення у відповідні органи необхідно підтримувати контакт з поліцією, ювенальною поліцією, службою у справах дітей, уповноваженим з прав людини/дитини для супроводу справи, надання додаткової інформації та допомоги під час розслідування. 2. Розробити план довгострокової підтримки дитини, вразливого дорослого, родини для подолання кризи та забезпечення безпеки в майбутньому. 3. Взаємодіяти з іншими організаціями громадянського суспільства, державними органами й установами для надання комплексної допомоги дитині, вразливому дорослому і родині.
---	--

4. Пояснення алгоритму дій для дитини на випадок негайної або потенційної загрози

1. Підтримка дитини та підкреслення її сміливості:

- «Ти дуже хоробрий/хоробра, що наважився/наважилася розповісти мені про це. Це дуже важливо, і тепер ми разом зробимо все, щоб тобі допомогти».
- «Зараз я поясню, які дії нам потрібно зробити, щоб гарантувати твою безпеку».

2. Інформувати про залучення інших служб:

- «Відбулася серйозна ситуація, тому я маю звернутися до дорослих, яких спеціально навчили допомагати в таких ситуаціях. Це можуть бути лікарі, поліція або працівники служб у справах дітей».
- «Їхнє завдання — захистити тебе, допомогти розібратися у ситуації та зробити так, щоб ти був/була у безпеці».

3. Пояснити можливі наступні дії служб:

- «Може статися так, що тебе заберуть у лікарню, щоби лікарі оглянули тебе і переконалися, що ти здоровий/здорова».

- «Правоохоронцям може знадобиться твоя допомога, щоб почати діяти для твого захисту. Для цього тобі необхідно буде поїхати до відділку поліції, щоб вони записали все, що трапилося».
- «Також тебе можуть тимчасово відвезти у спеціальне безпечне місце для дітей. Там тебе захищатимуть і підтримуватимуть, поки ситуація не вирішиться».

4. Підкреслити роль залучених служб:

- «Лікарі, поліція та служба у справах дітей працюють разом, щоб гарантувати твою безпеку. Їхня головна мета — допомогти тобі й захистити».

5. Запевнити в підтримці:

- «Я буду поруч із тобою стільки, скільки мені дозволять служби. Ти не залишишся один/одна, і я зроблю все можливе, щоб підтримати тебе».

6. Підтримка вкінці:

- «Те, що ти розповів/розповіла, — дуже важливо. Ми разом працюємо над тим, щоб усе вирішилося найкращим для тебе чином».

Додаток №5

до Політики й
процедур
захисту дітей та
вразливих
дорослих у
мережі Карітасу
України

Види та ознаки насильства

1.	Фізичне насильство
Будь-які дії, що спричиняють фізичний біль або ушкодження. Приклади: – удари руками, ногами або предметами; – стукання головою об стіну або підлогу; – використання гарячих або гострих предметів для завдання болю; – заборона доступу до медичної допомоги після заподіяння тілесних ушкоджень.	Ознаки: 1) Постійні або незвичні травми: • Дитина розповідає, що батьки або інші члени сім'ї застосовують до неї чи іншої дитини фізичне насильство, погрожують вигнати з дому, перемістити до іншого місця проживання (інтернатного закладу, лікарні, помешкання інших родичів тощо), а також про небезпеку з боку тварин, яких утримують у неї вдома. • Дитина намагається приховати травми та обставини їхнього отримання (відмова зняти одяг для медичного обстеження, переодягтися у присутності інших дітей тощо). • Дитина носить одяг, що не відповідає погоді, щоб приховати синці, травми чи інші сліди насильства. • На тілі виявлено синці/опіки, зміщення суглобів (вивихи), гематоми, переломи кісток, подряпини, які не відповідають обставинам.

	• Синці на щоках, очах, губах, вухах, передпліччях, стегнах, кінчиках пальців — місцях, де дитина не може завдати їх собі самотійно. • Рвані рани та переломи в області обличчя, травматична втрата зубів. • Травми очей (крововиливи, відшарування сітківки тощо). • Забиті місця на тілі, голові або сідницях, які мають виразні контури предмета (наприклад, пряжки ременя, лозини). • Скарги дитини на головний та/або біль у животі, зовнішні запалення органів сечовивідних і статевих систем. • Рани та синці у різних фазах загоєння на різних частинах тіла (наприклад, на спині та грудях одночасно). • Сліди від укусів, опіки чи інші, незвичні для віку дитини, фізичні (видимі на невидимі) травми. 2) Поведінкові ознаки: • Страх дорослих: дитина боїться дорослих або однолітків, уникає фізичного контакту. • Різка зміна поведінки дитини, включаючи агресію та депресію.
2. Сексуальне насильство	
Будь-які дії сексуального характеру, здійснені щодо дитини шляхом примусу. Приклади: – примус до статевого акту або інших дій	Ознаки: 1) Фізичні симптоми: • Надміру концентрується на одязі, щоб приховати своє тіло. Наприклад, одягає багато шарів одягу.

сексуального характеру; - дотики до статевих органів дитини; - використання дитини у порнографічних матеріалах; - вербальне сексуальне насильство, таке як сексуальні домагання; - демонстрація статевих органів дитині; - демонстрація дитині еротичних та порнографічних матеріалів.	• Має фізичні ознаки насилля: синці, кров, набряки, інші ушкодження геніталій. • Біль у животі, в області геніталій. • Інфекції, що передаються статевим шляхом, без відповідних пояснень. • Неповнолітня вагітність. 2) Поведінкові ознаки (сукупність ознак може свідчити про насилля, а окрема ознака слугує маркером): • Показує та сексуалізує поведінку, нетипову для свого віку. • Поводиться, як молодша за віком дитина. • Має надмірну цікавість, знання та словниковий запас про сексуальну поведінку, нетипову для свого віку. • Не може зупинити гру зі своїми геніталіями, коли про це просять. • Боїться залишатися з конкретною людиною наодинці. • Боїться людей певного типу зовнішності. • Боїться дотиків. • Зміна успішності у навчанні. • Самоушкоджуюча поведінка. • Сексуальні ігри з друзями, іграшками, тваринами. • Малюнки із сексуальним контекстом. • Їсть більше або менше, ніж зазвичай. • Проблеми зі сном, ходінням чи сидінням, мочиться вночі. • Відстороненість, депресивна поведінка, неоясненна агресія. • Дитина з'являється з нез'ясованими подарунками, дорогими речами, дружить з людьми, залученими до
---	--

	сексуального насильства/ експлуатації.
3. Психологічне/емоційне насильство	
Дії, які завдають шкоди емоційному стану дитини, принижують її гідність, викликають страх або відчуття безпорадності. Приклади: – Погрози, залякування або образи. – Ізоляція від друзів і соціального середовища. – Постійна критика або приниження. – Ігнорування емоційних потреб дитини.	Ознаки: 1) Емоційна нестабільність: • Порушення мови, сну, харчування; • Замкнутість, тривожність, страх або навпаки — демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка; • Агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства; • Різка зміна звичної для дитини поведінки на контрастну; • Уповільнене мовлення, нездатність до навчання, відсутність знань відповідно до віку (наприклад, невміння читати, писати, лічити); • Синдром «маленького дорослого» (надмірна зрілість і відповідальність), страх зробити щось неправильно; • Швидка стомлюваність, знижена здатність до концентрації уваги; • Демонстрація страху перед появою батьків, небажання йти додому; • Схильність до «мандрів», бродяжництва; • Депресивні розлади; • Спроби самогубства; • Вживання алкоголю, наркотичних речовин; • Наявність стресоподібних розладів психіки, психосоматичних хвороб; • Прояви насильства чи жорстокого поводження щодо тварин, чи інших живих істот;

	• Інші прояви поведінки чи емоційних реакцій, які не відповідають віковим нормам. 2) Соціальна ізоляція: • Уникання однолітків, бажання спілкуватися і гратися зі значно молодшими дітьми; • Занижена самооцінка, наявність почуття провини. 3) Стосунки з батьками/опікунами: • Відсутність контакту/тепла між батьками/опікунами та дитиною; • Батьки/опікуни не звертають увагу на дитину; • Батьки/опікуни звинувачують дитину у своїх проблемах; • Батьки/опікуни принижують дитину, обзивають, роблять негативні порівняння.
4. Економічне насильство, занедбання (недбале ставлення)	
Дії, спрямовані на обмеження доступу дитини до необхідних ресурсів або використання її праці без належної компенсації. Приклади: – використання дитини на важких роботах; – неналежне використання соціальних та інших виплат, які спрямовані на дитину; – заборона доступу до фінансових ресурсів	Ознаки: 1) Нехтування базовими потребами: • Дитина голодна або брудна; • Вага дитини значною мірою не відповідає її віковій нормі (за визначенням медичного працівника); • Часті запізнення, пропуски школи, брудний одяг, одягання не за погоду; втомлений і хворобливий вигляд; • Загальна занедбаність; • Нестача необхідного медичного лікування (дитину не водять до лікаря), пропускання важливих медичних процедур або відсутність доступу до ліків;

або основних потреб, таких як їжа або одяг; – використання дитини для жебрацтва або примушування до злочинної діяльності з метою отримання грошей. Занедбаня включає ситуації, коли батьки або опікуни не забезпечують дитину базовими потребами, такими як харчування, одяг, медична допомога та освіта. Приклади: – відсутність забезпечення дитини необхідною їжею, одягом або медичним обслуговуванням; – нехтування освітніми потребами дитини; – ігнорування дитини у випадку хвороби або необхідності психологічної підтримки; – відсутність забезпечення безпеки дитини, залишення її без нагляду.	• Залишення дитини батьками під наглядом незнайомих осіб, зокрема тих, що перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння); • Залишення дитини дошкільного віку без догляду протягом тривалого часу у помешканні, на вулиці, зі сторонніми особами; • Відсутність іграшок, книжок, розваг тощо; • Антисанітарні умови проживання, відсутність постільної білизни (або постільна білизна рвана та брудна), засобів гігієни; • Затримка розвитку дитини фізичного, емоційного, дрібної моторики, пізнавальних здібностей, соціальних та навичок міжособистісного спілкування внаслідок педагогічної занедбаності тощо; • Дитина часто зла, агресивна, завдає собі шкоди. 2) Примус до праці: • Залучення дитини до трудової діяльності (з порушенням чинного законодавства); • Дитина жебракує, утікає з дому; • Залучення дитини до важкої фізичної праці або примус до роботи замість відвідування школи; • Дитина постійно втомлена, сонна під час занять/щоденної діяльності; • Дитина має гроші та/або подарунки, походження яких невідоме;
--	--

	Дитина приховує інформацію про свій вільний час, має ознаки низької самооцінки, самоушкодження.
5. Кібернасильство	
Використання електронних засобів комунікації для завдання шкоди дитині. Приклади: – залякування або погрози через соціальні мережі; – використання особистої інформації дитини для її приниження або шантажу; – розповсюдження фотографій або відеоматеріалів без згоди дитини; – постійні образи або приниження через електронну пошту або месенджери.	Ознаки - Образливі повідомлення: постійне отримання дитиною образливих повідомлень або погроз у соціальних мережах або месенджерах. - Розповсюдження особистої інформації: неправомірне поширення приватної інформації, фотографій або відеоматеріалів дитини. - Психологічне залякування: залякування або тиск на дитину через Інтернет з метою маніпулювання її поведінкою.

Додаток №6
до Політики й
процедур
захисту дітей та
вразливих
дорослих у
мережі Карітасу
України

**Реєстраційна форма про порушення щодо дитини/вразливого
дорослого**

1. Ім'я і прізвище працівника, що прийняв зголошення:

2. Посада та організація:

3. Контактний телефон:

1. Ім'я і прізвище дитини/вразливого дорослого, щодо яких зголошено
про порушення:

2. Дата народження:

3. Контактний телефон (якщо є):

4. Адреса проживання:

5. Тип насильства (оберіть всі, що застосовуються):

1. ☐ Фізичне

2. ☐ Емоційне

3. ☐ Психологічне

4. ☐ Економічне

5. ☐ Сексуальне

6. Опишіть детально, що сталося:

7. Дата та час інциденту:

8. Чи є у вас будь-які докази (фотографії, відео, свідки тощо)?

1. ☐ Так

2. ☐ Ні

Якщо так, будь ласка, опишіть:

9. Імена та контактні дані свідків (якщо є):

10. Чи повідомили ви в поліцію?

1. ☐ Так

2. ☐ Ні

11. Чи надали постраждалим медичну допомогу?

1. ☐ Так

2. ☐ Ні

Якщо так, будь ласка, зазначте заходи допомоги:

12. Інші деталі або коментарі, які вважаєте важливими:

Контактні дані для екстрених випадків:

1. Ім'я контактної особи:

2. Стосунки з дитиною:

3. Телефон:

4. Електронна пошта:

Дата заповнення форми:

Підпис:

5. Якщо ви підозрюєте насильство щодо дитини

1. **Зверніть увагу на ознаки:** Якщо ви помітили, що дитина виглядає наляканою, відстороненою, має незрозумілі травми чи синці, або ж розповідає про те, що з нею погано поводяться, не залишайте це без уваги.
2. **Поговоріть з дитиною:** Спробуйте спокійно запитати дитину, чи все в неї гаразд, чи почувається вона в безпеці вдома або іншому середовищі. Підтримуйте дитину під час розмови, щоб вона відчувала, що може вам довіряти.
3. **Не залишайте ситуацію без дій:** Ви можете бути єдиною людиною, яка має можливість захистити дитину і врятувати від подальших страждань.
4. **Що потрібно зробити:**
 - **Повідомте відповідні органи.** Не чекайте, повідомте поліцію (102) або службу у справах дітей (116 111) безпосередньо.
 - **Не намагайтеся вирішити все самотійно.** Це може бути небезпечно як для вас, так і для дитини. Залучення ж фахівців — поліції та служб захисту дітей — забезпечить безпеку і правильні подальші дії.
5. **Що швидше ви звернетесь** за допомогою, то більше шансів на те, що дитина отримає захист і підтримку. Не чекайте, поки ситуація погіршиться.
6. **Не бійтеся діяти.** Повідомлення про підозру в насильстві не є звинуваченням. Та ваше повідомлення може врятувати дитину.
7. **Дотримуйтеся конфіденційності.** Не обговорюйте ваші підозри ні з ким, окрім відповідальних органів.

Номери екстрених служб:

- Поліція: 102
- Швидка допомога: 103
- Національна дитяча гаряча лінія: 116 111
- Гаряча лінія з питань насильства: 0 800 500 335
- Ла Страда: 0800 500 335

6. Основні безпекові правила

6.1. Безпечний дорослий

Інструкція для працівника Карітасу України

- **З дітьми:** Пояснюйте дитині, що безпечний дорослий — це той, кому можна довіряти й хто завжди готовий допомогти у складних ситуаціях. Це можуть бути батьки, вчителі, сусіди, лікарі або інші дорослі, яких дитина знає.
 - **Як говорити:** «Якщо тобі незручно, не соромся звертатися до дорослого, якому ти довіряєш. Якщо ти не знаєш, до кого звернутися, завжди шукай того, хто може допомогти, наприклад, вчителя чи працівника Карітасу».
- **З батьками:** Пояснюйте важливість того, щоб у дитини був дорослий, з яким вона почувається в безпеці, і який зможе захистити її, якщо це потрібно.
 - **Як говорити:** «Вашій дитині важливо мати людей, які готові їй допомогти у складних ситуаціях. Це може бути будь-хто з близького кола, і важливо, щоб дитина мала доступ до таких дорослих в разі потреби».
- **З іншими працівниками:** Сформулюйте чітко розуміння того, хто є «безпечним дорослим» в межах мережі Карітасу України, щоб усі співробітники могли швидко реагувати та забезпечити підтримку дитині.
 - **Як говорити:** «Ми всі повинні бути безпечними дорослими для дітей. Якщо дитина звертається по допомогу або виглядає наляканою, ми зобов'язані підтримати її та бути готовими вислухати».

6.2. Правило трусів (PANTS)

Інструкція для працівника Карітасу України

- **З дітьми:** Поясніть важливість того, що тіло дитини є приватним. Ніхто не має права без дозволу торкатися або бачити її в близьності. Це важливий аспект особистих кордонів.
 - **Як говорити:** «Твоє тіло належить тільки тобі. Ніхто не має права тебе торкатися, якщо ти цього не хочеш. Ти завжди можеш сказати «ні» та звернутися до дорослого по допомогу».
- **З батьками:** Пояснюйте важливість відкритих розмов про особисті межі з дітьми, щоб вони знали, як реагувати на ситуації, коли це правило може бути порушене.
 - **Як говорити:** «Це правило допомагає дитині знати, що її тіло є її власним простором. Дуже важливо пояснити це дітям у ранньому віці, щоб вони мали можливість захищати себе, якщо це необхідно».
- **З іншими працівниками:** Зазначте, як підтримувати дітей, коли вони стикаються з ситуаціями, де їхні особисті межі порушуються. Працівники мають чітко розуміти це правило, щоб бути готовими захистити дитину.
 - **Як говорити:** «Ми повинні навчати дітей захищати свої особисті межі та говорити про них без страху. Якщо дитина стикається з порушенням цього правила, вона повинна знати, що ми можемо їй допомогти».

Детальніша інструкція щодо правила трусів (PANTS)

PANTS розшифровується так:

P — Privates are private (Приватні частини тіла — приватні).

A — Always remember your body belongs to you (Твоє тіло завжди належить лише тобі).

N — No means no («Ні» означає «ні»).

T — Talk about secrets that upset you (Говори про секрети, які тебе засмучують).

S — Speak up, someone can help (Скажи про проблему, і тобі допоможуть).

Це набір простих правил, які допомагають дітям зрозуміти, як захистити себе від небажаних дій дорослих або однолітків.

Як говорити з дітьми про правило трусів (PANTS)?

Донести дітям, що:

- Вони мають право на власні кордони.
- Ніхто не може торкатися їхнього тіла без їхнього дозволу.
- Вони можуть і мають говорити про те, що їх турбує.

Принципи спілкування з дітьми:

- Говоріть просто та зрозуміло: Використовуйте слова, які відповідають віковій дитини.
- Створіть атмосферу довіри: Будьте доброзичливими, щоб дитина не боялася відкрито говорити.
- Уникайте залякування: Пояснюйте, як діяти в складних ситуаціях, без акценту на страх.
- Навчайте через приклади: Можна використовувати історії, ігри або малюнки для пояснення правил.

Ключові фрази для дітей:

- «Є частини тіла, які прикривають трусики, і вони належать тільки тобі».
 - «Якщо хтось хоче торкнутися тебе там або просить показати, скажи "Ні" і розкажи дорослому про те, що сталося».
 - «Ніхто не має права змушувати тебе зберігати секрети, які тебе засмучують. Ти завжди можеш поговорити з дорослим, якому довіряєш».
 - «Якщо тобі страшно або ти не знаєш, як діяти, скажи нам, і ми тобі допоможемо».
-

Як говорити з батьками про правило трусів (PANTS)?

Мета:

Допомогти батькам зрозуміти важливість навчання дітей правил безпеки та надати їм поради, як це зробити вдома.

Принципи спілкування з батьками:

- Будьте поважними: Не критикуйте, а пропонуйте допомогу.
- Пояснюйте користь: Наголошуйте, що ці знання захищають дітей.
- Давайте конкретні поради: Розкажіть, як розмовляти з дитиною про безпеку без страху.
- Забезпечте підтримку: Пропонуйте ресурси чи консультації, якщо батьки мають запитання або сумніви.

Ключові фрази для батьків:

- «Ми допомагаємо дітям зрозуміти, що їхнє тіло належить тільки їм, і що говорити "Ні" — це нормально».
- «Вдома ви можете говорити про ці правила у простий спосіб, наприклад, під час ігор».
- «Навчайте дитину, що про будь-які неприємні ситуації вона може розповісти вам чи іншому дорослому».
- «Якщо у вас є запитання або вам потрібна підтримка, ми готові допомогти».

Як говорити з працівниками Карітасу України про правило трусів (PANTS)?

Мета:

Забезпечити працівників знаннями та навичками для правильного донесення інформації дітям і батькам.

Принципи спілкування з працівниками:

- Підкресліть важливість теми: Розкажіть, як це впливає на безпеку дітей.
- Дайте чіткі інструкції: Опишіть, як говорити з різними аудиторіями.
- Навчайте через приклади: Моделюйте можливі ситуації спілкування.

- Забезпечте підтримку: Запропонуйте допомогу у складних випадках.

Ключові фрази для працівників:

- «Наша місія — допомогти дітям і батькам зрозуміти, як гарантувати безпеку через правило трусів (PANTS)».
- «Дотримуйтеся простоти та чіткості у спілкуванні. Не залякуйте дітей, а підтримуйте їх».
- «Якщо вам складно або незрозуміло, як діяти в конкретній ситуації, звертайтеся до керівництва».
- «Пам'ятайте, що ми всі працюємо для створення безпечного середовища для дітей».

6.3. Правило «п'яти пальців»

У випадку зголошення важливо запитати, кому дитина довіряє і хто може прийти на допомогу, за прикладом правила «п'яти пальців».

Інструкція для працівника Карітасу України:

- **З дітьми:** Поясніть, що для безпеки дуже важливо мати п'ять дорослих, яким можна довіряти. Це може бути мама або тато, хтось із родичів, вчитель або тренер — ті люди, до яких дитина може звернутися по допомогу чи підтримку в разі потреби.
 - **Як говорити:** «Ми з тобою можемо уявити п'ять дорослих, до яких ти завжди можеш звернутися, якщо тобі важко або відчуваєш, що тобі потрібна допомога. Це можуть бути мама і тато, хтось із твоїх рідних, твій вчитель або тренер. І це важливо — завжди мати когось, кому ти довіряєш».
- **З батьками:** Поясніть батькам важливість цього правила, щоб дитина знала, до кого можна звернутися у будь-який час. Підкресліть, що це допомагає дитині почуватися в безпеці та впевнено.
 - **Як говорити:** «Нехай ваша дитина знає, що вона завжди може звернутися до п'яти дорослих, яким можна довіряти. Це дуже важливо для її відчуття безпеки. Іноді дітям важливо мати вибір, до кого звернутися, коли їм потрібно розповісти про свої переживання чи отримати допомогу».

- **З іншими працівниками:** Працівники Карітасу України повинні розуміти, що вони можуть бути одним із тих дорослих, до яких дитина може звертатися. Важливо створювати середовище, де діти відчують підтримку і розуміння.
 - **Як говорити:** «Ми повинні бути тими п'ятьма дорослими, до яких дитина може звернутися за допомогою. Підтримуйте дітей і створюйте атмосферу довіри, щоб вони знали, що завжди можуть розраховувати на нас».

6.4. Про камери спостереження та фільмування під час освітніх заходів

1. Камери спостереження в приміщеннях:

Камери можуть бути встановлені у приміщеннях, таких як коридори, кухні, їдальні чи навіть у класах, — для забезпечення безпеки. Ми не можемо вимикати ці камери за запитом, але маємо завжди повідомляти про їх наявність та пояснювати їхнє призначення.

- **Інструкція для працівників:**

Завжди інформуйте дітей і батьків про те, що у приміщеннях є камери спостереження, які забезпечують безпеку. Пояснюйте, що це стандартна практика, спрямована на створення безпечного середовища.

- i. **Як говорити з дітьми:**

«Камери у приміщеннях допомагають нам бути впевненими, що всі у безпеці. Вони не слідкують за тобою особисто, але фіксують усе, що відбувається, на випадок, якщо щось піде не так».

- ii. **Як говорити з батьками:**

«Ми хочемо, щоб ви знали, що в наших приміщеннях встановлені камери. Це зроблено для загальної безпеки всіх, хто тут перебуває. Якщо у вас є питання, ми готові відповісти».

2. Фільмування освітніх заходів:

Під час фільмування заходу діти та їхні батьки мають право відмовитися від участі. Ми зобов'язані заздалегідь повідомити про заплановане фільмування та забезпечити право на приватність.

- **Інструкція для працівників:**
Повідомляйте учасників про заплановане фільмування заздалегідь. Якщо дитина чи її батьки висловлюють заперечення, поважайте їхнє рішення.
 - i. **Як говорити з дітьми:**
«Ми плануємо робити фото чи відео цього заходу, щоб зберегти моменти. Якщо ти не хочеш, щоб тебе знімали, ти можеш сказати, і ми це врахуємо».
 - ii. **Як говорити з батьками:**
«Ми плануємо фотографувати чи знімати відео під час заходу. Якщо ви або ваша дитина не хочете брати участь у фільмуванні, повідомте нас — це ваше право, і ми його поважаємо».
- 3. **Перебування в місцях із камерами:**
За можливості, взаємодійте з дітьми у приміщеннях, де є камери спостереження, щоб забезпечити прозорість комунікації. Уникайте приватних кабінетів або місць, де камери відсутні, без обґрунтованої необхідності.
 - **Інструкція для працівників:**
Пояснюйте дітям і батькам, що камери встановлені для їхньої безпеки, і за необхідності надавайте інформацію про розташування камер. Якщо дитина висловлює дискомфорт через камери, уважно вислухайте її та поясніть ситуацію.
 - i. **Як говорити:**
«Камери тут, щоб гарантувати нашу спільну безпеку, але якщо тобі некомфортно, розкажи нам про це — ми завжди готові знайти рішення».

6.5. Безпечні місця для дитини

Інструкція для працівника Карітасу України:

- **З дітьми:** Діти повинні знати, що є безпечні місця, куди можна звернутися по допомогу в разі потреби — це можуть бути кімнати у школі, відділення поліції або простори Карітасу.

- **Як говорити:** «Якщо ти потрапив/потрапила у ситуацію, де тобі страшно або незручно, знайди безпечне місце або дорослого, якому ти довіряєш, і попроси про допомогу».
- **З батьками:** Пояснюйте важливість того, щоб дитина знала, куди йти в разі загрози або небезпеки.
 - **Як говорити:** «Вашій дитині важливо знати, куди вона може звернутися по допомогу, коли вона відчуває небезпеку. Це може бути як у межах школи, так і в інших місцях».
- **З іншими працівниками:** Всі працівники повинні розуміти, які місця в мережі Карітасу України є безпечними для дітей і як допомогти дітям, якщо вони відчувають себе некомфортно.
 - **Як говорити:** «Ми повинні бути готовими допомогти дітям знайти безпечне місце або дорослого, якому вони можуть довіряти, у разі необхідності».

6.6. Безпека у місті

- **З дітьми:** Пояснюйте дітям, що у місті важливо бути уважними до того, що відбувається навколо, і знати, де знаходяться безпечні місця, куди можна звернутися за допомогою.
 - **Як говорити:** «У місті важливо завжди знати, де безпечні місця, наприклад, магазини, відділки поліції або осередки Карітасу України. Якщо тобі страшно або ти заблукав/заблукала, шукай дорослого, який може допомогти».
- **З батьками:** Пояснюйте батькам, як важливо навчити дітей правил безпеки в місті, розпізнавати небезпечні ситуації та знати, куди звертатися по допомогу.
 - **Як говорити:** «Наголошуйте на важливості безпеки вашої дитини в місті. Діти повинні знати, як поводитися в небезпечних ситуаціях і розміщення місць, де їм можуть допомогти».
- **З іншими працівниками:** Спільно з іншими співробітниками допомагайте дітям навчитися безпечного пересування містом і забезпечуйте інформацію про доступні місця підтримки.
 - **Як говорити:** «Нам важливо дбати про безпеку дітей, особливо в місті. Підказуйте їм, де є безпечні місця, до кого можна звернутися по допомогу і як поводитися, якщо вони потрапили у небезпечну ситуацію».

7. Запобігання всіх форм насильства для дітей і батьків

- **З дітьми:** Пояснюйте, що насильство може проявлятися не лише фізично, а й емоційно та психологічно. Важливо вчити дитину не мовчати й звертатися по допомогу, якщо щось її ображає чи непокоїть.
 - **Як говорити:** «Насильство — це коли хтось ображає тебе або змушує робити щось, що тобі неприємно. Ти завжди можеш звернутися по допомогу до дорослих, якщо тобі погано або ти не відчуваєшся в безпеці».
- **З батьками:** Розповідайте про ознаки різних форм насильства і навчайте батьків, як створити безпечне середовище вдома для дітей.
 - **Як говорити:** «Батьки повинні бути уважними до того, як дитина відчувається в сім'ї та поза нею. Створіть атмосферу, де дитина завжди може поговорити з вами про будь-які проблеми».
- **З іншими працівниками:** Потрібно узгодити стратегії запобігання насильства в межах Карітасу України, підтримувати відкритий діалог та надавати підтримку дітям і батькам.
 - **Як говорити:** «Ми повинні разом працювати, щоб виявити будь-які прояви насильства та допомогти тим, хто цього потребує. Наша мета — гарантувати дитині безпечне та підтримувальне середовище».

8. Булінг

- **З дітьми:** Пояснюйте дитині, що булінг — це коли хтось постійно ображає, знущується або лякає інших. Це неприпустимо, і важливо знати, як звертатися за допомогою.
 - **Як говорити:** «Булінг — це коли тебе ображають або сміються з тебе. Це неправильно, і ти завжди можеш звернутися до дорослого, який тебе захистить. Ти не повинен це терпіти».
- **З батьками:** Розповідайте батькам, як важливо звертати увагу на поведінку дітей, особливо якщо вони змінюються, починають уникати певних ситуацій чи місць через страх.

- **Як говорити:** «Якщо ваша дитина не хоче йти до школи або з'явилися інші ознаки того, що її ображають, поговоріть з нею та зверніться по допомогу. Вашій дитині необхідна підтримка, щоб подолати це».
- **З іншими працівниками:** Спільно розробіть стратегії для виявлення та реагування на булінг, щоб зберегти безпеку дітей і допомогти їм почуватися комфортно в колективі.
 - **Як говорити:** «Ми маємо бути уважними до ознак булінгу серед дітей і завжди бути готовими допомогти. Якщо ми помічаємо, що хтось із дітей відчувається некомфортно або змінює свою поведінку, ми повинні втрутитися».

9. Кібербулінг

- **З дітьми:** Пояснюйте, що кібербулінг — це коли хтось ображає або тривожить іншу людину в Інтернеті, використовуючи соціальні мережі, чати чи інші онлайн-платформи.
 - **Як говорити:** «Якщо хтось ображає тебе в Інтернеті або ти бачиш, як ображають інших, обов'язково скажи про це дорослому. Не соромся, кібербулінг — це серйозна проблема, і ми можемо допомогти».
- **З батьками:** Пояснюйте батькам, як важливо звертати увагу на поведінку дитини в Інтернеті та допомагати їй у разі, якщо вона стала жертвою кібербулінгу.
 - **Як говорити:** «Якщо ви помітили, що ваша дитина стурбована тим, що з нею погано поведуться в Інтернеті, поговоріть з нею про це та зверніться по допомогу до інших дорослих, які можуть допомогти вирішити ситуацію».
- **З іншими працівниками:** Сформулюйте план дій для випадків кібербулінгу, щоб швидко реагувати на такі ситуації та підтримувати дітей.
 - **Як говорити:** «У разі кібербулінгу ми повинні допомогти дітям вирішити ситуацію і показати їм, що вони не самі. Ми можемо допомогти встановити правила та взяти ситуацію під контроль»

10. Кібербезпека

10.1. Як встановити дитячий акаунт і пояснити дитині, що це таке

- **З дітьми:** Розповідайте дітям про важливість безпеки в Інтернеті, і чому створення дитячого акаунту має особливі налаштування для їх захисту.
 - **Як говорити:** «Коли ти створюєш акаунт, обов'язково встановлюй правила безпеки. Не дозволяй іншим бачити твої особисті дані або спілкуватися з тобою без дозволу. Це дуже важливо, щоб залишатися в безпеці в Інтернеті».
- **З батьками:** Пояснюйте батькам важливість контролю акаунтів дітей і необхідність налаштування обмежень, що дозволяють гарантувати їхню безпеку в Інтернеті.
 - **Як говорити:** «Задайте на акаунтах ваших дітей параметри безпеки, щоб уникнути доступу до небажаних ресурсів і спілкування з незнайомцями. Важливо проводити регулярні перевірки й слідкувати за активністю дітей у мережі».
- **З іншими працівниками:** Проводьте регулярні сесії для обміну досвідом щодо кібербезпеки та рекомендацій для налаштування акаунтів для дітей, щоб забезпечити їхній захист.
 - **Як говорити:** «Ми повинні допомагати дітям створювати безпечні акаунти та навчати їх правил безпеки в Інтернеті, щоб запобігти ризикам».

10.2. Інформація при встановленні дитячих облікових записів

- **З дітьми:** Навчайте дітей, що при створенні облікових записів важливо не ділитися особистою інформацією з незнайомими людьми, не вводити особисті дані (ім'я, адресу, телефон) без дозволу батьків, а також не спілкуватися з незнайомцями.
 - **Як говорити:** «Перед тим як створити акаунт, запитай у дорослих, чи все правильно налаштовано для твого захисту. Завжди пам'ятай, що Інтернет може бути небезпечним, і не варто ділитися особистою інформацією. А твій акаунт має бути лише для тебе і твоїх друзів, не для незнайомців».

- **З батьками:** Пояснюйте важливість встановлення обмежень і налаштувань безпеки на акаунтах дітей, щоб уберегти їх від небажаних контактів і ризиків.
 - **Як говорити:** «Перевірте всі налаштування на акаунтах ваших дітей. Встановіть максимальний рівень конфіденційності, щоб уникнути доступу до особистих даних і захистити їх від можливих загроз».
- **З іншими працівниками:** Проводьте навчання щодо важливості захисту інформації дітей в Інтернеті, аби всі працівники мали можливість підтримати дитину у створенні безпечних акаунтів.
 - **Як говорити:** «Наша мета — захистити особисту інформацію дітей в Інтернеті. Давайте допоможемо їм створювати акаунти, що відповідають вимогам безпеки, та налаштовувати їх для безпечного використання».

10.3. Про небезпеки в Інтернеті на загал

- **З дітьми:** Пояснюйте, що Інтернет — це не лише цікаве місце для спілкування. Він може бути небезпечним, тому важливо обережно поводитися з людьми та матеріалами, які вони можуть зустріти.
 - **Як говорити:** «В Інтернеті можуть бути різні люди, і не всі з них мають добрі наміри. Тому завжди стався обережно до того, що ти бачиш або з ким спілкуєшся, і якщо щось тобі здається підозрілим, обов'язково розкажи дорослому».
- **З батьками:** Розповідайте батькам, як важливо встановити обмеження на сайтах і програмах, які можуть бути шкідливими або небезпечними для дітей. Рекомендуйте періодично перевіряти їхню активність в Інтернеті.
 - **Як говорити:** «Пам'ятайте, що Інтернет може бути як чудовим ресурсом для навчання, так і джерелом небезпеки. Встановіть обмеження на сайти та програми, щоб захистити дитину від шкідливих матеріалів».
- **З іншими працівниками:** Рекомендуйте колегам допомогти дітям навчитися розпізнавати небезпечні ситуації в Інтернеті та вчасно звертатися за допомогою.
 - **Як говорити:** «Нам важливо навчити дітей, як діяти в небезпечних ситуаціях в Інтернеті. Це допоможе їм не

потрапити в неприємні ситуації та завжди знати, до кого звернутися».

11. Про важливість інклюзії

11.1. Діти з інвалідністю

- **З дітьми:** Пояснюйте дитині, що інвалідність не означає, що людина не може бути щасливою, грати чи дружити. Всі люди різні, і важливо ставитися до інших з повагою.
 - **Як говорити:** «Люди з інвалідністю можуть робити багато чудових речей, вони мають свої таланти, мрії та захоплення. Важливо ставитися до таких людей як до друзів, з повагою і турботою».
- **З батьками:** Пояснюйте батькам, як важливо підтримувати дитину в розумінні, що люди з інвалідністю — такі ж, як і всі, і потрібно допомогти їм адаптуватися до соціуму, щоб не було стигматизації (упередженого негативного ставлення до певної людини чи групи людей).
 - **Як говорити:** «Розповідайте своїй дитині про важливість взаємоповаги та включення дітей з інвалідністю до спільноти. Вашій дитині важливо навчитися не робити різниці, але й допомагати тим, хто потребує підтримки».
- **З іншими працівниками:**
 - Підтримуйте інклюзивну атмосферу, щоб діти з інвалідністю почувалися комфортно і були залучені до всіх заходів та активностей, забезпечуючи їм рівні можливості для розвитку.
 - **Як говорити:** «Ми повинні створювати інклюзивне середовище для всіх дітей. Переконайтеся, що кожна дитина відчуває себе важливою та підтриманою, незалежно від своїх фізичних можливостей».

11.2. Діти з протезуванням

- **З дітьми:** Пояснюйте дітям, що протези — це частина тіла, яка допомагає людині жити повноцінним життям, і вони можуть бути такими ж сильними та здібними, як і інші.
 - **Як говорити:** «Протези — це не просто речі, вони допомагають людям рухатися, грати й робити всі звичні справи. Діти з протезами мають свої мрії та можуть досягати всього, як і всі інші».

- **З батьками:** Пояснюйте важливість підтримки дітей з протезами, допомоги в адаптації до нових умов та забезпечення безпеки в соціумі.
 - **Як говорити:** «Ваша дитина може мати свої труднощі, але це не означає, що вона не може бути щасливою та розвиватися. Підтримуйте її в процесі адаптації до нового протезу і допомагайте їй зберігати впевненість».
- **З іншими працівниками:** Підтримуйте обізнаність серед співробітників щодо потреб дітей із протезами, щоб вони почувалися комфортно і не відчували дискомфорту через свою особливість.
 - **Як говорити:** «Ми маємо бути уважними до потреб дітей із протезами та створювати для них середовище, де вони можуть розвиватися без обмежень і з упевненістю у своїх силах».